

## A cserkészzet szerepe a testi nevelésben Magyarországon a XX. század elején

„Álmukban most a játék izgalma úzi őket,  
A szálló fürge labda s a könnyű métabot,  
De tán csiráznak már a szem-nem-látta mélyen  
Nehéz, komoly csirák, végzethozó magok.”<sup>1</sup>

A Magyar Cserkészszövetség alapításától kezdve (1912) nagy hangsúlyt fektetett az ifjúság nevelésében a testi-lelki személyiségfejlesztés harmonikus egyensúlyára, akárcsak napjainkban, a XXI. század elején.

A következőkben szeretném felhívni a figyelmet néhány olyan eseménysorozatra, amelyek rávilágítanak azokra a csomópontokra, ahol evidensen tükröződik, konkrét tényekkel igazolódik, hogy a század elején (1912-1932) a cserkészzet és a sport milyen egymást támogató kölcsönösen segítő kapcsolatban voltak Magyarországon.

Ismeretes, hogy a *Stockholmi Olimpiai Játékok* (1912-ben) reflektorfénybe állították a Lord Baden-Powell által létrehozott század eleji Cserkész Mozgalom (Scouting for Boys) jelentőségét a sportteljesítmények fokozására a fiatalok világában. E jelenség felismerésének annak idején a világ sportsajtója is erőteljesen hangot adott a különböző érdekelt országokban, így hazánkban is (lásd *Magyar Cserkész, Zászlónk* stb. ifjúsági lapokban). Nem véletlen, hogy a húszas években nálunk kiadott „Sport Enciklopédia” külön fejezetben foglalkozik a még „gyerekkorát” élő cserkészettel, sportszemmel.

Hadd idézzük fel a világ- és magyar cserkészzetnek néhány jellemzőjét, kapcsolatát a sporttal, illetve különbözőségét: „A cserkészzet lényege egy új fiútípus kialakítása (akkor még éppen születőben volt a leánycserkészzet – megjegyzés tőlem), amely az egészségesebb, erősebb, életrevalóbb, gazdagabb és nemesebb a jelen egyoldalú vérszegény és fél-szeg típusainál. A cserkészzet célja a fiúkat komoly jellemnevelés, egészséges testedzés és gyakorlati ügyességfejlesztés által a cserkészertörvény és fogadalom alapján jó honpolgárokká nevelni. Minden egyéb pedagógiától különbözően ezt a nevelést a cserkészzetben voltaképpen maga a fiú végzi. A cserkészzet merőben gyakorlati, valami és az átélés erejével neveli az embert egész emberré... A család és a cserkészzet együtt neveli a férfit: a család adja a fészek melegét, a cserkészzet pedig a férfias erényt. Hogy a családban el ne puhuljon a fiú, jó, ha az élet kemény küzdelmeit megszokja a cserkészzet keretei között. A cserkész-tábor legnagyobb értéke: férfiképző ereje.

A cserkészzet tehát nem az iskola kiegészítője, nem a sport, a turisztika megnevelése, nem testnevelés, nem ügyességek fejlesztése, nem jellemnevelés, vagyis nem részleges munka, hanem *életrendezés* (kiemelés tőlem). S minthogy az egész fiút veszi kézbe minden

---

<sup>1</sup> Sík, 95. o.)

lelki és testi erényével együtt, ezért a cserkészzet világa olyan gazdag, mint maga az eleven élet.”<sup>2</sup>

Érdeemes megjegyeznünk, hogy a múlt század húszas éveiben az Amerikai Egyesült Államokban 40 olyan egyetemi tanszék működik, ahol speciálisan is foglalkoznak a cserkészzet pedagógiájával. Hazánkban ugyancsak ebben az időben neves professzorok – köztük Karácsony Sándor, Sik Sándor, Teleki Pál egyetemi előadásaikban foglalkoznak a cserkészzet pedagógiai kérdéseivel. Szerintük a cserkészzet nem csupán forma, hanem egész életre szóló testi-lelki program. Hazánkban is – akárcsak a világ sok országában is azonos etikai alapra, a nemzettudat erősítésére, a világhumanizmus eszmekörére – a cserkészttörvények megélésére alapították a mindennapi gyakorlatot, így a testedzéssel való kapcsolatrendszert is.

Londonban 1920-ban megalakul a „Nemzetközi Cserkésziroda”, majd vele párhuzamosan a nemzetközi cserkész-konferenciák más-más államokban. A dán konferencián (1924) már 34 nemzet küldöttei tanácskoztak. Svájcban (Kandersteg, 1926) már negyven nemzet küldöttei vettek részt, köztük a magyarok is. Sportvonatkozásokról lévén szó, külön ki kell emelnünk, hogy a dániai cserkész világbajnoki versenyeken (Koppenhága, 1924) az összetett eredmények így alakultak: 1. Amerikai Egyesült Államok (181 pont), 2. Anglia (172 pont), Magyarország (166 pont). A Magyar Cserkész 8-9. száma teljes egészében, több mint húsz oldalon keresztül<sup>3</sup> foglalkozik a világtalálkozó eseményivel, szellemiségével, elért sikereivel. Egy összesítő táblázatra hívjuk fel a figyelmet, amely számadatokkal vizsgálja a cserkészzetben folyó testi nevelés sportsikereit, mutatja be a cserkész-világbajnokság eredményeit:<sup>4</sup>

	Külső megjelenés stb.	Tábori készség (3 órai tábor)	Énekek, kiáltások	Nemzeti táncok	Tábori szórakozások	Cserkészverseny I.	Cserkészvers. II. (Canoe)	Őrsi akadály- verseny	24 órás cserkész- kirándulás	Úszás	Táborozás (tökéletesítések)	Összesen	Helyezés
1. Amerika	17	17	17	13	18	11	20*	18	20	16	14	181	1
2. Ausztria	13	13	18	12	11	9	9	13	14	18	12	142	6
3. Chile	15	13	10	7	10	10	4	10	0	0	12	91	11
4. Dánia	13	19	17	14	10	-	17	-	-	16	10	-	-
5. England (Anglia)	18	19	15	17	18	13	12	10	18	16	16	172	2
6. Finnország	-	-	-	-	-	-	18*	-	-	13	-	-	-
7. Franciaország	15	15	9	13	12	13	13	10	14	12	10	136	8
8. Hollandia	16	16	5	15	12	10	13	15	12	11	10	135	9
9. Hungária	16 (6)	17 (2)	13 (5)	14 (4)	18 (1)	14 (1)	13*(2)	11 (8)	14 (5)	17 (2)	19 (1)	166	3
10. Itália	8	11	15	11	0	10	9	13	13	10	11	111	10
11. Luxemburg	10	10	5	0	11	7	10	0	0	12	10	75	12
12. Norvégia	19	16	9	7	17	12	15	17	14	14	18	158	4
13. Poland (Lengyel.)	17	17	13	15	12	10	15	13	15	10	18	155	5
14. Svájc	18	9	14	6	18	9	11	14	15	10	15	139	7

<sup>2</sup> Kunszt, 1928. 312. o.

<sup>3</sup> Magyar Cserkész, 1924. 8-9. sz. 113-136. o.

<sup>4</sup> U. o. 130. o.

1927-ben volt a Nemzetközi Víz Jamboree Helsingörben. Ezt Dániában vízi cserkészeti alapításának tizenötödik évfordulója alkalmából rendezték. E versenyeken a magyar cserkészek végeztek a legmagasabb pontszámmal. Figyelemreméltó volt különösen e tény, mert cserkészeink teljesítménye felülmúlta a „tengerjáró” (angol, dán, német, stb.) nemzetek fiainak eredményeit. Két ezüst- és két kristályserleget hoztak haza a jubileumi versenysorozatról.

Talán éppen az előbbieken említett eseménysorozatok hívták fel a figyelmet arra, hogy Magyarországon is erőteljesen kell foglalkozni az ifjúság testi nevelésével párhuzamosan a lélek-szellem vonulatával. Ennek fokozására adottak voltak már a tízes évek gyökerei akkor, amidőn Sík Sándor cserkész-pap vezetésével (neves költő, katolikus szerzetes, egyetemi tanár) nagyszabású vizitúrát szerveztek a magyar cserkészek a Vág folyón. A kéthetes, tutajokon levezetett túrán 105 magyar cserkész vett részt hazánk 12 településéről. Kalandos, kemény vállalkozás volt az esemény. Úgy tűnik, e megmozdulás nyomán jött létre 1920-ban a Magyar Vízicserkészlet Zsembery Gyula irányításával. Ebben az évben cserkészeink a Dunán kívül végigevezték a Siót, Kapost, Zalát, Rábát, Lajtát, vitorláztak a Balatonon, összesen mintegy ezer kilométert megtéve.

Sík Sándor vezetésével (1922) magyar cserkészküldöttség vett részt a Cserkészvezetők Nemzetközi konferenciáján Párizsban. Számunkra ez azért volt különlegesen jelentős, mert először számoltunk be hazánk cserkész sport eseményeiről. Büszkén jelenthettük ki, hogy fiataljaink személyiségfejlesztésében a lélek-test egyensúlyt a sport művelésével tehetjük igazán harmonikussá.

Sík Sándor neve közismerten fogalommá vált a magyar cserkészlet történetében. Most, e rövid fejtegetés után egy másik versének részletével fejezem be mondanivalómat:

*„Fejes vagy rúgás jobb-e startoláshoz?  
De most lessük, lélegzetvisszafojtva,  
Hogy karol már tizedszer oda-vissza  
Hosszan elnyúló csillanó testével  
A világbajnok Halmay!”<sup>5</sup>*

Halmay Zoltán neve e versszak végén nem véletlen: a cserkészvezető költő „meghajrázza” a múlt század elejének úszóbajnokát.

A kitűnő magyar sportolót, aki a III. Nyári Olimpiai Játékokról (Saint Louis, 1904.) két aranyérmét hozott haza, megdöntve az Egyesült Államok úszóinak eredményeit, akik csak a második helyre kerültek. Halmay Zoltán időeredményei az aranyért: 50 yardos gyorsúszásban 28,0 p, a 100 yardos távon 1:02,8 p. Persze Halmay abban az időszakban még nem lehetett cserkész, hisz ahogy a Nemzet Színesze Sinkovits Imre egy, a rendszerváltozás évében vele készített riportban<sup>6</sup> mondja: „Lord Baden-Powwel – akit a cserkészek röviden csak Bi-Pi-nek szólítottak – 1908-ban Londonban alapította a cserkészmozgalmat. Ez a mozgalom a gyermekek önmegvalósítási igényességére, a természetszeretet és a bajtársiasság utáni vágyra épített. Magyarországon 1912-ben alakult meg a Magyar Cserkészszövetség. Eleinte nem ment könnyen, de diófát sem azért ültet az ember – mondja a 10 éven

<sup>5</sup> Sík, 132. o.)

<sup>6</sup> Szabad Föld, 1989. július 25-i száma

át cserkészkedő kiváló művészünk (1938-1948) – hogy maga szedje le a gyümölcsét.” Reméljük és bízunk benne, hogy a ma cserkészete is növel-nevel az elvetett magból sarjadó, eredményeket felülmúló magyar sportolókat.

### ***Irodalom***

Dréhr Imre, 1928.: *A sport enciklopédiája II.* (Enciklopédia Rt. kiadása)

Hermann Győző (szerk.), 1924.: *Magyar Cserkész* (A Magyar Cserkészszövetség Hivatalos Lapja, V. évf. 1-12. sz., Bp.)

Kunszt Henrik, 1928.: *A cserkészzet* (In: A sport enciklopédiája II.)

Rózsaligeti László, 2009.: *Magyar Olimpiai Lexikon. Ötkarikás Érmeseink 1896-2008.* (Corvina Kiadó)

Sík Sándor, 1996.: *A magam módján. Válogatott költemények* (Új Ember Kiadó, Budapest; szerk. Rónay László)